

כה"י

שיחות
רבינו
ראש הישיבה
שליט"א

פרשת בהר בחקותי תשפ"א
סעודה שלישית

פרשת במדבר תש"פ
סעודה שלישית

- טיוטה -

סיון תשפ"א

♦ גחלי אש ♦

לשמיעת שיעורים ושיחות

077-2277-277

בארה"ב: 716-229-4771

באירופה: 44-330-390-0476

**לתרומות ולהנצחות
ניתן לפנות למכון**

כל הזכויות שמורות

מכון 'עברא דדשא'

להוצאת ד"ת מרכינו ראש הישיבה שליט"א

בן מרן רבינו הפני מנחם מגור זי"ע

טל': 03-739-5330 | פקס: 077-4703647

מייל: droshosry@droshosry.com

ניתן לפנות לקבלת הגליונות מדי שבוע

פרשת בהר בחקותי תשפ"א

סעודה שלישית

מאמר א

תפלה שטעה בשבת ראש חודש ואמר 'תכנת שבת', ואחד המתפללים דפק בשולחן וצעק בקול רם 'אתה יצרת', הוא אכן צדק שהבעל תפלה טעה, אבל הבעל תפלה היה גם הגבאי, ונכלל בצעקת אותו מתפלל - בעקימת שפתיו ובהרמת הקול - הטרוניא שהיתה בלבו שלא קיבל עליה מכובדת כפי שהיה סבור שמגיע לו. וכן בכל פעם שמעירים לשני דבר מה, יתכן שנכלל בזה חשבונות ישנים שיש לו עם ההוא, וגם כאשר כלפי חוץ נראה שאינו מאנה את חבירו, מ"מ בטון ובצורה שהוא בוחר להגיד זאת יתכן שיהיה בזה אונאת דברים, והוא דבר המסור ללב, ונאמר בו ויראת מאלקיך.

איתא בגמרא (ב"מ שס) 'אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלקיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלקיך. ורבי אלעזר אומר זה בגופו וזה בממונו. רבי שמואל בר נחמני אמר זה ניתן להישכון וזה לא ניתן להישכון'. ומקשים המפרשים דהתינח מה שאמר רבי אלעזר מובן, שצער הגוף עדיף מצער ממון (ע' מו"מ בזה במצויין בס' המפתח רוא דשבתי שס),

כתיב (כה, יז) 'ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלקיך', ופירש רש"י מחז"ל 'כאן הזהיר על אונאת דברים, שלא יקניט איש את חבירו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ, ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר 'ויראת מאלקיך' היודע מחשבות הוא יודע, כל דבר המסור ללב שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו ויראת מאלקיך'. ובגמרא (ב"מ נח:) איתא דקאי גם שלא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים, כי הוא דבר המסור ללב של עושה, הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות, ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטובה, הייתי סבור לקנות מקח זה.

ובגמרא (שס) איתא כמה וכמה אופנים של אונאת דברים כפשוטו, אם אומרים לו לאדם זכור מעשיך הראשונים, זכור מעשה אבותיך, או לייסר מי שבאים עליו יסורים וחלאים, וכדומה. ומבואר במפרשים דגם אונאת דברים כגון דא - כפשוטו, הוא דבר המסור ללב, שיתכן שיש לאדם מניעים שאינם טהורים בשעה שאומר לו כן, וכמו שאמר המגיד רבי שלום שוורדון זצ"ל שהיה פעם בעל

כבוד עבד לכבוד קונו, וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו, וכדאמרין (ב"ק ע"ט): דמהאי טעמא החמירה תורה בגנב יותר מבגזלן, משום שמלבד גוף העבירה נוסף בו חסרון זה, שגם בשעה שמחשב חשבונות על יראת ב"ד אינו ירא מרבוננו של עולם.

אך יש לפרש דברי רשב"י באופן אחר, על פי דברי השפת אמת (קדושים תרל"ו) שכתב ברש"י (שם יט, יד) 'דבר המסור ללבו של אדם נאמר בו ויראת מאלקין' - 'פשוט, שעל ידי היראה יכולים לקיים דברים [לכאור' צ"ל: דברים] המסורים ללב'. ויש הדגשה בדברי השפת אמת, שאין משיגים היראה ע"י לימוד גרידא של הפסוק עם רש"י, דאס אליין געבט נאך נישט דער מענטש א שאקעל, אלא המכוון 'הפשוט' הוא, אז מ'דארף ארבעטען אויף דעם, וכשיש לאדם יראת ה' והוא רגיל ביראה, אזי על ידי היראה יכול לעמוד בנסיון גם בדברים המסורים ללב, גם בנסיונות יותר קשים.

וממשיך השפת אמת 'אמנם ג"כ י"ל שאלה המצות התלוין בלב, על ידי שמקיימין אותן זוכין ליראה, כי כל מצוה במעשה מתקן מעשה האדם, וכמו כן מצות התלוין במחשבת לב האדם מתקנין לבו של האדם. וכן שמעתי מפי"ק אא"ז מו"ר ז"ל על פסוק ולא תונו בו' את עמיתו ויראת מאלקין בו', שעל ידי שמירת אונאת דברים זוכין ליראה'. כי מה שהאדם מתנהג כשורה ביום יום כשהוא נמצא בחברת אנשים יראים ושלמים וכלפי

וגם מה שאמר רבי שמואל בר נחמני מוכן משום דעבירה בדבר הניתן להישכון אדם מורה בה היתר, שבידו לתקן מעשיו [כדאיתא בגמרא (ב"מ ו.) 'פרשי אינשי מספק שבועה ולא פרשי מספק ממונא, מאי טעמא ממון איתיה בחזרה שבועה ליתיה בחזרה'], אבל גדול הנכשל באונאת דברים שהרי לא ניתן להישכון, והיה לו להיזהר יותר, ועכ"ז הדבר פרוץ. אבל דברי רשב"י 'שזה נאמר בו ויראת מאלקין' צ"ב, דכיון שהוא דבר המסור ללבו של אדם, לכך נאמר בו ויראת מאלקין - שמכיר ויודע את מחשבות הלב, אבל האידך זה מורה על חומר הדבר.

ובמהר"ם שיף מפרש דכוונת רשב"י אינו לדברי חז"ל על 'ויראת מאלקין' משום שהוא דבר המסור ללב, אלא כדאמרין (שם נט.) שעל כל העבירות נפרעים ע"י שליח, חוץ מאונאה דכתיב (עמוס ז, ו) 'הנה ה' נצב על חומת אנך ובידו אנך', ולכך נאמר בו 'ויראת מאלקין' שצריך לירא מהשם ברוך הוא עצמו, וזהו החומרה של אונאת דברים. ואכן כל העונשים - הגם שהם ע"י שליח, הם מהקב"ה [ולשון ספר החנוך (מצוה רלו ושלח) 'זכמה מלקיות מבלי רצועה של עגל ביד האדון המצוה על זה יתברך ויתעלה'], אבל יש חומרה יתירה באונאת דברים שנאמר בו 'ויראת מאלקין' - שהקב"ה נפרע ממנו בעצמו שלא ע"י שליח, עס כאפט א ציטער.

והמהרש"א מפרש דגדול וחמור אונאת דברים דהוי דבר המסור לבוחן לבבות לבד, מאונאת ממון דה"ל דבר המסור להכיר גם לבריות, דזה השוה

שמחליש אצלו מדת היראה, ומפסיד יראת ה', ואם תעזבני יום יומיים אעזבך (ספרי עקב פסקא יב וירושלמי ברכות פ"ט ה"ה), ואם יבא לפניו שוב נסיון הרי הוא מרוחק עוד יותר מיראת ה', ויהיה לו קשה להתגבר על היצר.

וְלִפִּי זה י"ל שכוונת רשב"י כפשוטו 'גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלקיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלקיך', כי המבטל אונאת ממון שהוא במעשה, אכן עווננו גדול מאוד וחל עליו כל מה שנאמר בחז"ל על גזל, אבל גדול מזה אונאת דברים שהמזלזל בו לא רק שעבר על העבירה בעצמה, אלא מקלקל ומפסיד היראת שמים שבלבו, כי בכל פעם שעובר בדבר המסור ללב ווערט דער גראד פון דער היץ פון יראה ווייניגער - נחלש ונחסר מעלת החום של היראה.

וְאִם נתבונן בדברים, ננוכח שלא רק אונאת דברים ושאר דברים שנאמר בהם ויראת מאלקיך תלויים בלבו של אדם, אלא רוב הנסיונות והקשיים של אדם, הם דייקא בדברים המסורים ללב של אדם, כמו שמירת העינים, שמירת המחשבות, וכל כיוצא באלו, שרוב עניניו של אדם הם בלבו, וכשהוא בסתר ואין אדם רואהו, ואם האדם מתגבר בהם הרי קונה בכך מדת היראה. והלא הכל חפצים ליראה את שמך, ומחפשים כיצד ניתן לרכוש יראת שמים, והעצה הוא על ידי התגברות אחת, ועוד התגברות, שבכל התגברות הרי הוא מגביר אצלו יראת ה'. ודבר זה נצרך לידע, מכיון שהיצר מטעה

חוץ נראה במלבושיו כאחד מהם - אין א געגנשאפט און צווישען א חבורה און א קהילה, אין זה מעיד שקנה יראה בלבו, כי יתכן שבהיותו לבד במקום זר שאין רואים אותו, יתנהג שלא כשורה חלילה. אבל ע"י שמקדים לקנות לעצמו מדת היראה, ועמל ומייגע את עצמו לעמוד בדברים אלו המסורים ללבו של אדם, בנסיונות שבסתר, א אינערליכע נסיון, כשאין את הסיוע של 'לא יראני אדם', על ידי זה קונה מדת היראה - ויראת מאלקיך - שהוא עצמו נעשה ירא אלקים.

וּמַסִּיִּים השפת אמת 'ובאמת ב' הפירושים **אמת, על פי מ"ש** (אבות פ"ד מ"ב) **שכר מצוה מצוה, ובוודאי על ידי עומק היראה יכולין לקיים יותר מצות התלויין בלב, לכן שכר המצוה היראה, כדי לקיים על ידי זה המצוה בטוב יותר, וכן לעולם'.** כי 'שכר מצוה מצוה' הוא שע"י היראה הוא עושה אותה מצוה בעסער העכער שטערקער און פעסטער, שעל ידי כל עמידה בנסיון בדברים אלו המסורים ללב של אדם, הוא מגביר אצלו מדת היראה, ונעשה עוד יותר ירא אלקים.

והנה השפת אמת דיבר כדרכו לפי דרגתו, ועל אותם המקיימים מצוות ה' כראוי, וכל מגמתם לקנות ולהרבות אצלם מדת היראה, שבכל פעם שהאדם מקיים מצוות שנאמר בהם ויראת מאלקיך, קונה עוד יראה [והשפ"א היה מליץ טוב על בני ישראל]. אבל כן הוא גם להיפך, שמי שעובר על דברים המסורים ללב של אדם, מלבד שעובר על דבר ה', גדול עווננו,

ואין הכוונה להפנות אצבע מאשימה החוצה כלפי אחרים, מאוד קל לדבר על אונאת דברים - כשמתכוונים על אחרים, אבל לא לכבוד עצמי ולא כבוד קהילתנו אני דורש, אלא הדרישה היא לתקן את עצמנו או בתוכנו, וכמו שצדיקים זי"ע אמרו שמראש סברו שיוכלו לתקן את העולם, או את בני עירם, או את בני משפחתם, ולבסוף ראו שלכל הפחות לאמיר זעך פארעכטען, ומי יתן שיעלה בדינו לתקן את עצמינו, ואם האסון פגע בכל העדות והחוגים, הדרישה לתיקון נזקת מעצמה, לאהוב כל אחד ואחד מישראל, וח"ו לא להונות בדיבור. וגם לאנשים הבאים מבחוץ - לכבוד כל אחד מתוך עין טובה, ולא לתת הרגשה שהוא זר ולא שייך לכאן, כגון לא לפגוע במי שתופס מקומך הגם שלא תפגוש אותו למחרת. הלאו של אונאת דברים איז זייער זייער א ברייטע זאך, בין אדם לחבירו איז זייער זייער א ברייטע זאך, וכולל בתוכו הרבה פרטים, ובראשונים (עי' ספר יראים עמוד היראה סי' נא וארחות חיים להרא"ש סי' נז) מבואר שאפילו אם מראה לשני פנים זועפות, א קרומע פנים אדער א זויערע פנים, הרי זה ג"כ נכלל באונאת דברים.

מספרים על אחד מן הנפטרים בגיא ההריגה במירון, שבנשימותיו האחרונות אמר איך בין מוחל פאר דער וואס טרעט אויף מיר אפילו עס וועט קומען לידי מיתה - הריני מוחל לכל מי שדורס ודורך עלי אפילו אם זה יביאני לידי מיתה. מ'שטארבט נישט אזוי! נאר אז מ'לעבט אזוי! - אין זה מדרגה ומעלה

את האדם שאחרי שהאדם התגבר ועמד בנסיון, לא נשאר לו מזה כלום, ובאמת אינו כן, אלא על ידי כל התגברות האדם מתעלה עוד ועוד, ומקבל כוחות לעמוד בנסיונות הבאים לאחר מכן, וכדאיתא בספח"ק (עי' שפ"א ראה תרל"ז) על מה שאמרו חז"ל (סוכה נב.) שהיצר הרע נדמה לצדיקים כהר גבוה, שבאמת היצר הרע הוא כחוט השערה, אלא שאצל הצדיקים נעשה הר מכל ההתגברויות שלהם, דהיינו שהם עומדים גבוה על ההר, שמתרוממים עם כל התגברות ועמידה בנסיון.

וזה הכוונה 'לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי', והקדים 'סתר' ל'גלוי', לא רק כי עיקר היראה בלב [כמש"כ האמרי אמת זי"ע במכתבו (מכתבי תורה סי' דד)], אלא כי היראת שמים אינה נקנית מהדברים שבגלוי, אלא על ידי שהאדם ירא שמים בסתר, ומתגבר על יצרו בדברים המסורים ללבו של אדם, דברים שבינו לבין קונו ללא שאיש אחר רואהו, על ידי זה הוא קונה מדת היראה, להיות ירא ה' אמיתי גם בגלוי.

והנה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, וכוונת רשב"י גדול אונאת דברים וכו' לעורר אותנו כמה נצרך להיזהר מאונאת דברים בין אדם לחבירו. אכן אין להספיד בשבת קודש, אבל נדרש מאתנו להתעורר ולשפר המעשים, ולא דברים שלי אני משגר בכס, אלא בדברי רבי שמעון בר יוחאי - שהאסון אירע באתריה דמר, והוא בדבריו מגלה לנו חומרת הדבר, והזהירות בזה הוא התיקון על 'וכשלו איש באחיו'.

נאנחים ואולי אף מסייעים ביד האחר, אבל כל אחד חי לעצמו וחושב רק על עצמו, מ'דערפיהלט נישט יענעם, ולכן אי אפשר לפטור את כולם ע"י צרת האחד. באסון השבוע נטל הקב"ה מכל החוגים ומכל המגזרים, חסידישע ליטווישע ומבני עדות המזרח וכו', כביכול נציג מכל חוג, זאגט עס און ס'שרייט דאס: שצריכים להשתפר במדת האחדות ואהבת ישראל, רעדען גוטס אויף יענעם, טראכטען גוטס אויף יענעם, קוקען מיט א גוטע אויג אויף יענעם, קוקען און לעבען מיט א גוטע הרגשה אויף יעדער יוד. האחדות והעין טובה לזולת היא ההגנה הטובה ביותר מכל מיני פורענויות, זהו הכח שמגין לכל יהודי מכל צרה ומכל קושי.

יעוֹזֵר השי"ת שיציל אותנו מכל דבר רע, ונזכה לקיים רצונו ית"ש מתוך יראה טהורה ואמיתית, ולבוא לקבלת התורה עם הכנת וטהרת הלב כראוי כאיש אחד בלב אחד.

שניתן לקנותה בשעת מיתה, פריערט דארף מען אזוי לעבען! לעבען מיט יענעם און אינזין האבען יענעם, כשחיים עם מחשבה על הזולת, אזי בנשימות האחרונות אין מבקשים אויר לנשימה, ואין אומרים וידוי ולא שמע ישראל, אלא 'רבנו של עולם שלא יענש שום אדם בסיבתי'.

רבי שמעון בר יוחאי זאגט אונז עפעס, גדול אונאת דברים, עלינו להיות טובים יותר בינינו לבין עצמינו, ובהתנהגות שלנו כלפי אחרים, שפירען יענעם, להרגיש כל אחד ואחד מבני ישראל. כ"ק אאז"ל סיפר שלפני כשבעים שנים בתקופה שהיו הרבה צרות במשפחה הקרובה, ראה בחלומו את דודו הרה"ק רבי מנדל מפאביאניץ הי"ד זצ"ל, ושאלו על ריבוי הצרות שלא היה כ"כ בעבר, והשיב לו שבעבר כשהיה למישהו מקרה היו כולם משתתפים ומצטערים בצער, וכל אחד הרגיש שזו היא צרה שלו בעצמו, ובוזה נפטרו מצער ועגמ"נ, אבל היום גם אם

מאמר ב

והחסרון רק כי החשבון 'הרגיל' לא עשינו בשעתו, ואי לכך הזעזוע צריך לגרום לאותו תיקון ואותה תשובה שהיה צריך לעשותה מקדמת דנא, ורק ה'משקפיים' שבהם בודקים את חשבון הנפש - הם שהשתנו, וכמו שיבואר. אולי, אם נספיק לנצל את חלון ההזדמנות הצר לפני שיסגר

נשאלתי על ידי חבורת בחורים משיבת מיר שהם מרגישים שבאסון זה הקב"ה רוצה לעזעזע אותנו עד דכדוכה של נפש, ולא מתאים כאן החשבון הנפש הרגיל שאחרי כל אסון אחר. והשבתי להם, שאינני מסכים עמהם, אלא הנפש היא אותה נפש, והחשבון הוא אותו חשבון,

צריכים להיות בעולם הזה גרים, לידע כי עיקר שלהם למעלה (עי' שפ"א בהר תרנ"א ד"ה בפסוק, ועי' תו"כ עה"פ 'כי גרים ותושבים' ומלבי"ם, ועי' חובה"ל שער חשבון הנפש סוף"ג). לפעמים רואים כמה החיים הם שבריריים ועראיים, כמה גדול הפער בין ההרגשה האמיתית להרגשה המוטעית, ומקבלים משקפיים אחרות להסתכל על אותה הנפש ואותו החשבון. כשהאדם חי בשגרה היום יומית ולומד את המשנה (אבות פ"ב מ"א) 'והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה', הוא עלול לא לחשב נכון את השכר מצוה והפסד עבירה, אבל כשמתעוררים לדעת שאנו גרים בעולם הזה, מקבלים את ההסתכלות הנכונה איך להחשיב את השכר ואת ההפסד.

הרה"ח ר' אברהם פרידמן ז"ל סיפר שמהרנ"ת מברסלב זי"ע תלמידו של הרה"ק רבי נחמן זי"ע, כשהיה ילד ואביו לקחו לבית הכנסת, וכדרך כל הארץ מפעם לפעם נעדר עוד איש זקן מהמתפללים, לאחר זמן משראה שאינם שבים שאל את אביו היכן הם, השיבו שהם נפטרו לבית עולמם, והסביר לו שיותר הם לא נמצאים כאן בעולם. נזדעק הילד ושאל את אביו: און די לעבידיגע ווייסען דאס?! והחיים יודעים זאת?! כי אנשים המשיכו בחיים שלהם כמקדם, ולא היה נראה שיודעים זאת.

אמנם שלמה המלך ע"ה אומר (קהלת ט, ה) 'כי החיים יודעים שְׁיָמָתוּ', אבל השאלה היא איזה 'חיים' יודעים זאת - והרי הרשעים לא יחושו ליום מחר (עי'

ותפוג ההתעוררות, נוכל להתעורר קצת להסתכל אחרת על החשבון.

בתיב (כה, כג) 'והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ כי גרים ותושבים אתם עמדי'. ועמדו המפרשים (עי' שלה"ק שער האותיות אות ג' גיורת) על מה שנאמר 'גרים ותושבים', הרי גר הוא עראי ותושב הוא קבע, אם גר אינו תושב ואם תושב אינו גר (עי' רש"י חיי שרה כג, ד), ונאמרו בזה הרבה פירושים.

וברד"ק מפרש מה שדוד המלך ע"ה אומר (תהלים לט, יג) 'כי גר אנכי עמך תושב ככל אבותי', כי האדם בעולם הזה כמו הגר בארץ לא לו, כי נוסע תמיד ממקום למקום, כי האדם בעולם הזה אין לו מעמד וקיום בו, כי כל יום הוא בדרך שיסע ממנה ולא ידע יומו, ויקרא גם כן תושב, לפי שהוא מתיישב בעולם הזה כאילו יהיה בו לאורך ימים. וכן אמר דוד בדברי הימים (א כט, טו) 'כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו', עי"ש.

וזה כוונת הפסוק 'כי גרים ותושבים', דהיינו שבעצם במהות האמיתית שלנו אנו גרים כאן בעולם הזה, אבל בדמיון שלנו אנו תושבים, אמנם הדמיון אינו דמיון מוטעה, אלא זהו דמיון שהקב"ה טבע בכל אדם בבריאתו, וכעין דברי הרמב"ם (הקדמה לפיהמ"ש) 'לולי המשתגעים נשאר העולם חרב', אלא שהאדם שוקע בהאי עלמא עד שהדמיון משתלט על ההרגשה האמיתית, ונדמה לאדם שהוא חי כאן בקביעות, וזה כוונת הפסוק 'כי גרים ותושבים' שבני ישראל

הפסוק (איכה ג, לט) 'מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו' - 'מה יתרעם על מדותיו, וכי גבר על חטאיו, דיו חיים שנתתי לו', ופירש רש"י 'למה יתאונן אדם חי, למה יתרעם אדם על הקורות הבאות עליו, אחר כל החסד שאני עושה עמו, שנתתי לו חיים, ולא הבאתי עליו מיתה', שהקב"ה נתן לכל אחד ואחד את ההזדמנות לחיות, וכמו שאומרים בברכת מורים 'וכל החיים יודוך סלה' [נוכל החיים יודוך סלה - כל החיות ניתן לנו בשביל להודות להקב"ה, שההודאה עוד יותר גדולה מעצם החיים, וכמ"ש כמה פעמים המבואר בספה"ק על הפסוק (תהלים סג, ד) 'כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחוך']¹, כל יום שאדם חי, על כל נשימה ונשימה, על האדם להרגיש בטובו ית"ש ולהודות לה', שאין זה דבר המובן מאיליו, ודבר זה משפיע על האדם שינצל את הימים כראוי.

שנינו באבות (פ"ב מ"י) רבי אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך, ואיתא בגמרא (שבת קנג.) 'שאלו תלמידיו את רבי אליעזר וכי אדם יודע איזהו יום ימות, אמר להן וכל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה'. וצ"ב מהי הלשון 'וכל שכן', הרי רבי אליעזר השיב להם שיש מעלה בכך שאין אדם יודע איזה יום ימות, שע"ז נמצא כל ימיו בתשובה, דהיינו מי שמבין את המהות האמיתית של החיים - שהם עראיים וזמניים, וכל לילה בלכתו לישון הוא חי ומרגיש מה שהוא מוציא מפיו 'בידך אפקיד רוחי', ובבוקר אומר מכל הלב 'מודה אני לפניך וכו' שהחזרת בי נשמת', נמצא שכל ימיו בתשובה, אבל מהי הלשון 'כל שכן'.

רמב"ן תולדות כה, לד), ומה נקרא 'ידיעה', כי ידיעה מלשון חיבור והתקשרות, שהאדם יהיה מחובר ומקושר עם ידיעה זו בעומק הלב. ואלה שיוודעים חיים בצורה אחרת, באופן יותר נעלה, כי הם מכירים ויודעים שכל העולם הזה אינו אלא פרוזדור (אבות פ"ד, מט"ו) [נוכמבואר בגמרא (שבת לא:)] יודעין רשעים שדרכם למיתה ויש להם חלב על כסלם, שהגם שאין האמת הפשוטה נעלמת מהם, אבל מ"מ אין זה משפיע על ההתנהגות בפועל, כי זו היא רק אמירה חיצונית]. ואיתא בזה"ק (ח"ג קכו.) 'בר נש אזיל בהאי עלמא והוא חשיב דדיליה הוא תדיר וישתאר בגויה לדרי דרינ', ומה המכוון שהאדם חושב שהוא חי כאן 'לדרי דרינ', הרי כל אחד יודע שסוף אדם למות (ברכות יז.), ואף אדם אינו מתקרב לעסקה שתניב לו רווחים רק בעוד מאה שנה. אלא המכוון על היציבות והמושרשות שהאדם מרגיש בהיותו כאן בהאי עלמא, שאינו מכיר בכך שהקביעות שלנו היא לא כאן, כי אין אנו אלא גרים.

ביקשנו היום בברכת החודש שתתן לנו חיים ארוכים, חיים של שלום, חיים של טובה, חיים של וכו'. ויש לדקדק למה צריכים לכפול ולומר 'חיים' לפני כל בקשה, לכאורה היה די לומר חיים ארוכים של שלום של טובה וכו' וכל הבקשות, וכי נצרך לחיים נפרדים לכל בקשה. אלא המכוון הוא לעורר כל אדם שישים לב שה'חיים' לא יתפסו אצלו כמובנים מאליהם, ולפני כל בקשה עליו להתעורר להכיר בחסד ה' שקיבל 'חיים', כי המתנה הגדולה ביותר הם עצם החיים שנתן לנו הקב"ה, וכדאיתא בגמרא (קדושין פ:) על

לסוגיא - עוד לפני ת"ר וכו'], דאמרינן (שבת פו:)
 'ישראל דדאיגי במצות חביל גופייהו',
 ופירש רש"י דייגי לקיים מצוות, וחרדים
 בדבר, ומתוך דאגה מתחממין, כדכתיב
 (תהלים לט, ד) 'חם לבי בקרבי', וטבע הגוף
 שלהם משתנה. ולכאורה היכן מצינו שיש
 לבני ישראל דאגה מהמצוות, והלא בארבעה
 ימים שבין יום הכיפורים לסוכות שאמרו
 חז"ל שאין עושים בהם עוונות משום
 שעסוקים וטרודין במצוות, אין רואים יהודי
 שהוא בעצבות מדאגה שעדיין אין לו
 אתרוג, אלא מקיימים את המצוות מתוך
 דאגה שעליהם להספיק, וזה 'דאיגי במצוות'
 - מתוך חיות והתלהבות, עם תחושה
 ובעירה פנימית להספיק כמה שיותר. ודבר
 זה הוא הכנה לקבלת תורה ומצוות.

ובכן הוא כוונת אמרם ז"ל מת אחד מן
 החבורה 'תדאג' כל החבורה כולה,
 שעל ידי שמכירים בשבריריות של החיים,
 אין באים לידי עצבות, אלא להיות דאיגי
 במצוות, לחיות עם ההרגשה שחלון
 ההזדמנות בחיים הוא היום - הרגע -
 עכשיו, החיים דומים לרכבת שרצה קדימה
 במהירות, ומה שהאדם לא תופס - אין!
 צריכים לנצל כל רגע וכל יום מהחיים
 להספיק ולתפוס, אם בתורה, אם במצוות,
 ואם ביראה, כי רק מה שהאדם מספיק
 לעשות יש לו, ומה שלא עשית בהיותך
 כאן בהאי עלמא לא עשית, החיים הם
 הזדמנות חד פעמית של נצח נצחים שלא
 כדאי להפסידו. לא מתוך עצבות ומרה
 שחורה ח"ו, אלא מתוך שמחה וחיות,
 מתוך הודאה לה' על החיים - וכל החיים
 יודוך סלה, להודות ולשבח על כל נשימה

אלא כוונת רבי אלעזר היא 'וכל שכן',
 דהיינו שעצם הידיעה של אינו יודע
 'איזה יום ימות', ולא כמו המחשבה
 המלומדה של אנשים שאינם יודעים מתי
 ימותו מחמת שמפורש כן בגמרא, אבל אין
 חוששים שקרוב קיצם, אלא לפי טעותם יום
 המוות הוא אי שם בעתיד הרחוק מאוד, אלא
 ידיעה אמיתית המביא לידי חיים מתוך
 תחושה תמידית שהעולם הזה הוא זמני,
 ידיעה שמעוררת בלבו של אדם את העראיות
 של חיי האדם בהאי עלמא, שמגבירה אצלו
 את הרגשת ה'גר' על הדמיון של 'תושב', אז
 'כל שכן' שכל ימיו יהיו כראוי ויותר נעלים
 - עוד לפני שישוב כל יום בתשובה, כי עצם
 החיים מתוך תחושה שאינו יודע מתי ימות
 תזרזו ותעוררו להכיר בערך החיים, וזה
 'נמצא כל 'ימיו' בתשובה', שהידיעה של
 אינו יודע 'איזה יום ימות' משנה את מהותו
 וכל חייו משתנים למעלייתא.

איתא בגמרא (שבת קז.) 'אחד מבני חבורה
 שמת תדאג כל החבורה כולה',
 וכמו שאמרנו שבאסון הנוכחי הנפטרים
 הם מכל המגזרים והחוגים - מכלל ישראל,
 וניתן לקרוא לזה 'חבורה', והרי נסתלקו
 ב'רגל' של רבי שמעון, ואמרו חז"ל (חגיגה
 כו.) ברגל הכתוב עשאן לכל ישראל חברים.
 ופירש רש"י 'תדאג' - 'ייראו מן המיתה',
 ובוודאי אין המכוון למרה שחורה ועצבות
 וללכת לטיפול רגשי. וגם לפירוש
 המהרש"א (חא"ג שם) דבעו לאפושי ברחמי
 טפי, אין הכוונה להתפלל מתוך דאגה
 ומרה שחורה.

אך יתכן לפרש 'תדאג' מלשון הגמרא
 בתחילת הסוגיא דמתן תורה [כחקדמה

תועיל היציאה אל הקרקע, הלא השאלה הוא על בעלות הקרקע בדיני תורה, השיב להם הרב שהוא רוצה לשאול את הקרקע מה היא אומרת, כשהגיע לקרקע נשכב הרב על הקרקע והצמיד אזנו, וקם ואמר לבעלי הדין, הקרקע אומרת שהיא לא שייכת לא לך ולא לך, אלא שניכם שייכים לה, שהרי שניכם בסוף תבואו אליה וכל מה שיש לכם בהאי עלמא אינו אלא ארבע אמות כמבואר בתוס' (ב"ב מד: ד"ה דלא), 'והארץ אזכור' - על כל אחד לזכור שסוף כל אדם למיתה, ולהיכן הנך רץ, מה אתה רוצה להספיק בהיותך כאן בהאי עלמא, ריבוי גשמיות או תורה ומצוות.

נסיים בדברי סגוריא על כלל ישראל, כמו אמר הרה"ק הדמשק אליעזר זי"ע על הפסוק 'והארץ אזכור', רבנו של אדם, תזכור שאדם נוצר מן העפר [וכמ"ש בש"ק שעברה (מאמר ב') מאבות דרבי נתן שאנו מן הזיבורית], אדם יסודו מעפר וסופו לעפר - הוא גם סגוריא ולימוד זכות, וקלקלתנו הוא תקנתנו, וכביכול הקב"ה זוכר זאת לזכות עבורנו (ועי' עבד"ד ירח האיתנים עמ' קד והמצויין שם). אך עם כל הקושי נשתדל לעשות מה שבכוונתו לעבדו ית"ש מתוך שמחה וחיות, לנצל כל רגע, ולהודות על כל נשימה, לתפוס כל הזדמנות בחיים לעשות רצון ה', ועי"ז לא נצטרך להתעורריות ממקרים קשים.

יעזור ה' שנזכה לעבדו ית"ש ולקיים מצוות בשמחה וחיות, ולהכין את הלב לקבלת התורה.

ונשימה - כי כל נשימה של חיים היא מתנה בפני עצמה. אם נשכיל להתעורר לחיות עם התחושה שאנו 'גרים' כאן - וכל החיים הם מתנה, ונפנים בעומק הלב את הידיעה מה הם החיים האמיתיים - כי החיים יודעים שימותו, אזי התעוררות זו תהווה משקפיים הנכונות, לערוך את החשבון הנפש כראוי, כי מסתכלים על החיים אחרת ומורידים אותם אחרת.

ידועים דברי השל"ה הק' (בפרשתן דרך חיים תוכחת מוסר) על מה שכתוב בתוכחה (כו, מב) 'וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור', שפסוק זה הוא חלק מהתוכחה, שאחרי כל התוכחה וכל החשבונות, יש טענה על האדם היו לך כאלה אבות ודורות הקודמים ואיך אתה נראה. וזה נכלל במאמר התנא 'דע מאין באת' - שזכירת דורות הקודמים מהיכן הנך בא, מונע את האדם לבא לידי עבירה - 'ואין אתה בא לידי עבירה'. ויש להבין מהו סיום הפסוק 'והארץ אזכור' (עי"ש בשל"ה הק' שפירש לדרכו). אלא זה גם חלק מהתוכחה, שהתביעה העיקרית על האדם הוא - 'כי לי הארץ', הרי כל העולם הזה אינו שלך, ומסופר על שני בעלי דינים שבאו לפני הרב לדון בדין תורה על שדה, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי, והרב בראותו שבעלי הדין מאד מתלהמים, ושוכחים את תפקיד איש ישראל בהאי עלמא, אמר להם שהוא רוצה לצאת לקרקע המריבה, שאלוהו בעלי הדין מה

פרשת במדבר תש"פ

סעודה שלישית

מאמר א

זוכים שוב לבוא ביתך ולהשתחות אל היכל קדשך, צריכים להתעורר לעבדו ית"ש לא מחמת יראות אחרות וחיצוניות - ע"י הפחדים והבהלה של התקופה מבריאות ופרנסה, אלא מתוך יראה פנימית - שיוכל הקב"ה להטיב ולהשפיע טוב כרצונו ית"ש, וכל היראות החיצוניות הם רק כדי להביא ולעורר ליראה זו שהיא שורש כל היראות. ובוודאי אנו מודים להשי"ת ומבקשים שימשיך ויושפע עלינו ממרום בריאות השלימות ושפע בשלימות לכל בני ישראל, אבל צריכים להיות עם זכרון תמידי של הודאה לה' על חסדיו ורחמיו שזוכים לבוא ביתך, כי שום דבר לא מובן מאלינו ומגיע לנו, ועיקר העבודה צריכה להיות בשביל התכלית האמיתית, וכמו שהקב"ה מתיירא שלא יחטא האדם מחמת אהבתו ית"ש שאוהב את האדם להטיבו, כמו כן יעלה מורא על ראשו לחטוא מחמת אהבה שאוהב להבורא ב"ה (ע"י נועם אלימלך ר"פ ויגש).

בפרשתן מבואר ענין פדיון הבכורות, שנפדו כולם על ידי בני לוי,

ראשית כל יש להודות להקב"ה, 'ואני ברוב חסדך אבוא ביתך' (תהלים ה, ח), שברוב חסדיו ית"ש אנו זוכים שוב לבוא לתוך בתי כנסיות ובתי מדרשות, לראות ולהיראות, ושוב יכולים להתכנס ביחד, בצוותא חדא בכנישתא חדא ותיובתא חדא, שהרעותא דלבא, הרצון לקבל ולשמוע, מעורר ההתעוררות בלב המתאספים. ובהמשך הפסוק נאמר 'אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך', ולכאורה הול"ל ביראתי או ביראה, ומהו הלשון ביראתך, ומבאר הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע (ליקוטי שושנה עה"פ צדיק מושל יראת אלקים) דלכאורה אין שייך אצל הקב"ה יראה כלל, אלא מצינו יראה בהשי"ת משום דדרך הטוב להטיב לכל ברואיו, וכביכול הקב"ה מתיירא שלא יחטא אדם ויענש חלילה, דהיינו שירא שמא לא יתנהגו בניו בדרך הישר ולא יוכל להטיב להם, וזה נקרא 'ביראתך' [הקב"ה למעלה מכל המדות ואין שייך בו יראה כלל, אבל הכוונה הוא איך היראה משתלשל כלפי הנבראים בבריאה], וזה כוונת הפסוק דיש להשתחוות ולעבוד את הקב"ה במדת יראה זו, שיתירא לנפשו פן יחטא חלילה. ובמיוחד בעת הזאת שאנו

בהמה שלימה שלו, אבל איננו מוכן להפסיד בדין תורה שיש לו עם חבריו אפילו כמה פרוטות, כי אכפת לו שהוא מפסיד וחבירו מרויח ממנו. וא"כ כאן שרק רע"ג בכורות יצטרכו לתת ה' שקלים, והשאר יפדו בלי לתת כלום, זה היה הקושי שעליו אמר משה 'אי זה מקבל עליו' [ואף שגם הא דניחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממוניה הוא בין המשכיר לשוכר, מ"מ אינו כמו כאן שהבכור מרגיש שאחרים כמותו נפדים בלא דמים].

וע"ד הפשט י"ל דבהעמק דבר (ג, מא) כתב על מה שמבואר בגמרא (סנהדרין שם) שמי שעלה בידו בן לוי אמר לו משה רבינו 'כבר פדאך בן לוי', ולא תני מי שעלה בידו בן לוי הלך לו, כי בזה חלה קדושת הבכור וסגולתו על הלוי, עי"ש. ועי' טעמא דקרא [אף דיש לפרש להיפך מלשון 'כבר פדאך' שמשמע מקדמת דנא (ועי' קובץ שיעורים ח"ב סי' לד וגלינות חזון איש שם)]. וא"כ י"ל שלולי הגורל היה הפדיון תיכף במנינם, רק לא היה ידוע מיהו הפדוי מכבר ומיהו שצריך לתת ה' סלעים*. ואם כלפי שמיא גליא שהוא הפדוי, כבר אין זה מצוה, וליכא למימר ניחא ליה לאיניש למעבד מצוה בממוניה [דבספק מצוה לא אמרין ניחא ללמ"ב (עי' שד"ח שם כלל יא). ועוד נפק"מ לגבי ברכת המצוה על הפדיה בכסף [אם נאמר שכבר תיקנו אז ברכת המצוה], ולא היו יכולים לברך מספק].

מלבד מאתיים ושבעים ושלשה שהיו צריכים לתת ה' סלעים, והביא רש"י מחז"ל (סנהדרין יז. תנחומא כא) שאמר משה כיצד אעשה, בכור שאומר לו תן חמשת שקלים יאמר לי 'אני מפדויי הלוויים', והוצרך לעשות גורל. והלשון בירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ד) הוא שאמר משה 'אי זה מקבל עליו ליתן חמשה שקלים לגולגולת'. ומעולם היה קשה לי, שהרי קי"ל ניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממוניה [בגמרא (פסחים ד.) בשוכר בית ונמצא שאינו בדוק באתרא דיהבי זוזי למיבדק, ונחלקו אם צריך המשכיר להחזיר לו מה שהוציא, כי התנה בפירוש, אבל בעצם מוכן להוציא, והגם שיש סתירות בכלל זה, כבר טרחו ראשונים ואחרונים ליישב (עי' שו"ע או"ח סי' יד סעיף ד וסי' תלז סעיף יג, ועי' שדי חמד מערכת הנון כלל י, ועי' ס' המפתח רזא דשבתי ב"מ כט:)], ואיך יתכן שכאן בפרשה מתוך כ"ב אלף בכורים לא היו אפילו רע"ג [זוהו בסה"כ כאחוז וחצי מכלל הבכורים], שהסכימו לקיים מצוה בממונם, עד כדי שיאמר מרע"ה 'אי זה מקבל עליו'. והרי בני ישראל היו נותנים ברוחב לב, כדאיתא בירושלמי (שקלים פ"א ה"א) על דור המדבר 'אין את יכול לעמוד על אופיה של אומה זו, נתבעין לעגל ונותנין נתבעין למשכן ונותנין', ולמה כאן לא יסכימו לתת למצוה.

וע"ד צחות ודרוש י"ל ע"פ הידוע שאדם מסכים להפסיד הון רב בשאלה בהלכות טריפות שהרב פוסק להטריף

א. ולכאורה א"כ היה מרע"ה צריך לטעון, דכיון שכל הבכורות בספק פדוי, מהיכי תיתי ממי לקחת ה' שקלים. אלא שיי"ל דיתכן שיהיה נחשב נתינה עבור הצריכין להפדות, אף שלא הם נתנו, ודין עבד כנעני מהני בפדיון הבן, וא"כ היה מתקיים הדבר שכל הבכורות נפדו או בלוי או בכסף, אבל כשצריכין לאסוף הכסף בפרטיות מכל אחד, יש טענה 'אי זה מקבל עליו ליתן חמשה שקלים לגולגולת'.

לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר', ובשפת אמת (תרנ"ט) מדקדק דלכאורה היה צריך לומר 'לצאת בני ישראל', שהרי 'לצאתם' קאי על בני ישראל, וכאן מתחיל החומש ובנ"י לא הוזכרו לפני כן, ואיך כתיב לצאתם סתמא [וע"פ הפשט י"ל דמכיון שלא דיבר הקב"ה עם משה אלא בשביל ישראל כמ"ש חז"ל (עי' רש"י ויקרא א, א), א"כ כשנאמר וידבר ה' אל משה, מובן ממילא שהכוונה בלצאתם על בני ישראל, שהרי עבורם נדבר עם מרע"ה]. ומבאר השפת אמת שבא הכתוב לרמוז כי המקום והזמן גם הם יצאו מארץ מצרים, ו'לצאתם' קאי על מדבר סיני ועל החודש והשנה השנית, וכן כתיב (בא יב, מא) 'יצאו כל צבאות ה' - כל הבריאה הוא צבאות ה' שהכל לכבודו ברא, רק שהכל תלוי בנפשות בני ישראל, וכשנגאלו יצאו כולם מן המיצר והסתר הטבע, עי"ש. כי על ידי יציאת מצרים הבינו בני ישראל והשיגו שאף הדברים המקיפים אותם והם חלק ממדות חייהם, המקום והזמן, יש להם משמעות אחרת, ולא כמו הזמן הגשמי שאנו מרגישים, שלכאורה לא שייך דבר בלי שיהיה בזמן ובמקום, ואנו חיים ומושעבדים לזמן, והמצוות אנו צריכים לקיים לפי זמני היום, אבל יש למעלה מן הזמן הגשמי הנראה לעין, יש לחיים תכלית אחרת, לחיות מתוך רוממות, ואם הסוסים של אלכסיי הבעל עגלה של הבעש"ט הק' זי"ע יכלו להתרומם באויר - כשהבעש"ט ישב שם, בודאי שע"י הנפש הישראלית יכול כל יהודי לרומם גם את החומריות, להתרומם ולחיות חיים נעלים יותר, שהכל יהיה בבחינת לצאתם מארץ מצרים.

אבל לפי פנימיות הענין י"ל, כי קדושת הבכורות היתה שהם התקברו אל ה' לעבוד ולשרת לפני הקב"ה, וכלשון הפסוק (ג, יג) 'כי לי כל בכור ביום הכתי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל', ואח"כ ע"י חטא העגל נפלו ממדרגתם ונתרחקו, ונתקברו הלויים תחתיהם, אך כל בכור רצה שתישאר לו אחיזה ושייכות תמידית לעבודת ה', ועל ידי שהתחלפו עם בן לוי, הרי יש מישוהו במקומו ובעבורו כביכול, ועבודת הלוי הוי כעין בשליחות הבכור, משא"כ אלו שנפדו בכסף שפעולתם היה פעם אחת, מתנתקים מהקשר לעבודת הקודש ואין המשכיות לעבודתם. ולכן כל בכור רצה בכל לבו להתקשר להיות שייך להקב"ה, ולא היה אפילו אחד שהיה מוכן לוותר על ההתרוממות שזכה לה על ידי עבודת הלויים, כמ"ש שלוי הוא מלשון 'וילוו עליך', שייכות וקורבה להקב"ה, כמבואר במדרש (במדבר"א, יב) [עי' לקוטי יהודה החדש בשם הבית ישראל זי"ע]. וברש"י מחז"ל (במדבר"ר שם) 'כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו', ולכאורה הרי לא נמנו כל בני"י במנין אחד כללי, אלא כל שבט ושבט בפני עצמו, וכך ימנו גם את שבט לוי, אלא שהם מהות אחרת ולא שייך לצרפם כלל עם מנין ישראל, וכמ"ש הרמב"ם (סוף הל' שמו"י) ששבט לוי פרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הם חיים אחרת, ומי שנפדה על ידי לוי, גם כן נתרומם על ידי עבודת הלוי.

ובתיב בראש הפרשה וידבר ה' אל משה בדבר סיני באהל מועד באחד

ישראל (קט, עב) טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף'. וידוע הקושיא אמאי לא לקח הכסף וזהב והיה עושה מקום תורה בעירו של אותו אדם. כמו כן יש לדקדק בלשון שאמר 'אם אתה נותן לי' וכו', דלכאורה הול"ל אפילו אני מפסיד כל כסף וזהב איני דר אלא במקום תורה, שהרי בא להדגיש שמוכן להפסיד עבור רצונו לגור במקום תורה. אלא שעיקר החסרון בהצעת אותו אדם היתה 'ותדור עמנו במקומנו' - שיהיה משותף ושייך אליהם, ועל זה השיב רבי יוסי בן קיסמא שאפילו אם תתן לי כל כסף וזהב שבעולם, ואבוא לדור שם ואקים שם מקום תורה, מכל מקום 'איני דר אלא במקום תורה', גופי ורגלי אולי יהיו שם במקומכם, אבל אני לא אהא עמכם, כי אני חי בתורה, שם עיקר החיים שלי, כי אלו החיים חיי תורה, גם אם עסוקים במלאכה, מ"מ חיים טפח מעל גבי הקרקע. וזה המכוון בסיום המשנה 'וכן כתוב בספר תהלים ע"י דוד מלך ישראל', דבכמה מקומות מכנהו ע"י דוד 'עבדך' או 'נביאך' וכאן הדגיש דייקא מלכותו, כי מלך עליו להתעסק בעניינים רבים כמ"ש בגמרא (שבת יא.) חללה של רשות, ואעפ"כ אמר 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף', לא בא לומר שתורה טובה מכסף וזהב, זה פשוט וברור וידוע לכל, ואם בא להשמיענו זאת הול"ל 'טוב תורת פיך מאלפי זהב וכסף', אלא בא לומר 'טוב לי', שאמנם אני צריך להתעסק עם הרבה דברים, ב'עמך ישראל צריכין פרנסה', בעסק בין איש לאשתו וכו' (ע"י ברכות ג:). אבל אינני נמצא שם, אלא אך ורק בתורת פיך, זה 'טוב לי'.

ואין הדברים אמורים רק לאלו היושבים על התורה ועל העבודה בכל שעות היום, שהם יכולים להתעלות ולחיות מתוך התרוממות, אלא גם אלו העושים לביתם וטרודים על המחיה ועל הכלכלה, צריכים לראות שלא יהיו שקועים בכך כל כולם, ולמרות שעוסקים בגשמיות, מ"מ יתעלו לחיות בעולם הזה ברוממות הנפש, והרי גם מי שעוסק בתורה, בע"כ צריך לפעמים לעסוק בענייני עולם הזה, אבל מ"מ אף שאינו במדרגה שכתב הרמב"ם (סוף הל' שמ"י) שפרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי דרכם של חסידים בדור הקודם שעסקו בפרנסה, ובכל זאת היו מרוממים בכל מעשיהם גם כשעסקו בחומריות, מתוך ידיעה תמידית שיש משהו יותר נעלה ומרומם מכל העוה"ז, וכמו שכתב השפת אמת על המשנה (אבות פ"ב מ"ב) 'וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון', שצריך דווקא שיוכל להיות דבוק בתורה אף שעוסק במלאכה.

בפרקי אבות למדנו (פ"ו מ"י) 'אמר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד, ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום, אמר לי, רבי מאיזה מקום אתה, אמרתי לו, מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני, אמר לי, רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות, אמרתי לו אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, איני דר אלא במקום תורה, וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך

עם הנפילות שלו, וכדכתיב (קהלת ג, כא) 'מי יודע רוח בני האדם העלה היא למעלה ורוח הבהמה הירדת היא למטה לארץ', הנפש שיש לבני האדם מסייעת להם להתעלות ולהתרומם למעלה, הרי השי"ת נתן לנו את המתנה הכי הגדולה - החיים! וחיי הבל של אכילה שתיה ושינה אינם חיים, אלא החיים האמיתיים הם חי חי יודוך, להרגיש את הזכות מה שהקב"ה נתן לנו חיים, ולנצלם כראוי.

ערב ראש חודש סיון מתפללים על גוטע קינדער, כל אחד רוצה שיהיו לו בנים טובים, זרע כשר, אבל הרי הקב"ה רוצה שיהיו לו גוטע קינדער, ואומר הלואי שילכו בניי בדרכיי וכמ"ש (תהלים פא, יד) 'לו עמי שמע לי ישראל בדרכי יהלכו' (עי"ש בתרגום יונתן), ויש לו ית"ש יראה שמא יגרום החטא, ולכן צריך להתעורר שיהיה 'אשתחיה וגו' ביראתך' כנ"ל מהרבי ר' אלימלך זי"ע, לעשות רצונו ית', כדי שלא יופסק השפע, וזוהי ההכנה הראויה לקבלת התורה, להתרומם כדי שנהיה מוכנים לשמוע ולקבל את התורה מהקב"ה הרוצה ליתנה לנו. והשי"ת יעזור שנוכה לזה.

ובן אמרנו מכבר (במדבר תשע"ט ועי' עבר"ד שבועות עמ' פג) על המשנה (פ"ו מ"ד) 'כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל', שיש לדקדק בלשון המשנה למה שינה בתורה לְדַבֵּר בלשון הווה 'אתה עמל' ולא כתיב 'ובתורה תעמול' כשאר הדברים הכתובים במשנה 'תאכל תשתה תישן'. אלא הכוונה הוא דהעיקר היא איפה 'אתה', שמהות האדם אינו צריך להיות בעניני עולם הזה וגשמיות, אלא ה'אתה' נמצא בתורה, בתורה אתה עמל, וכמו"כ בהמשך המשנה מדגיש 'ואם אתה עושה כן'. וכמשל שאמר הרה"ק הרבי ר' העניך זי"ע על אדם מפוזר שהחליט לכתוב פתק היכן מונח כל בגד ובבוקר כשקם מצא את כל בגדיו על פי מה שרשם, אך את העיקר שכח ושאלתו בפיו 'והיכן אני בעצמי?', כששומעים את זה אנו צוחקים, אבל כל אחד צריך לבדוק את עצמו ולשאול את עצמו היכן אני נמצא? אִיֶּפֶה? האם בגשמיות, או במקום תורה. צריך לראות לחיות עם רוממות, אמנם יש נפילות, אבל האדם צריך לדעת מה הוא בעצמו, מה הוא רוצה, ולהילחם

מאמר ב

מנחת חינוך מלאכת זורע, פנ"י שבת עה, חת"ס שבת עד. ד"ה שכן, ערוגת הבושם או"ח סי' פ סק"א) אם אכן בני ישראל עשו כל מלאכות הללו במשכן, שהרי המדבר אינו מקום זרע,

ברך היומי התחילו פרק כלל גדול של מלאכות שבת שלמדים ממלאכת המשכן, ולשון הגמרא (מט:) הוא 'הם זרעו ואתם לא תזרעו' וכו', ודנו האחרונים (עי'

ובמניעה במלאכה יש ללמוד כל שיתכן שאם עשו היה צורך לעשותו, והואיל ולא מדובר על מה שעשו בפועל אלא על מה שהיו נמנעים [אם כי לשון הגמ' הם זרעו אתם לא תזרעו לא משמע הכין], א"כ אין ראיה שבאמת בא לידם צורך למחוק, אלא הלימוד הוא ממה שנצטוו שאם יהיו עושים מלאכה זו ימנעו ממנו בשבת [ועי' בעבד"ד (ח"א עמ' שפא בהערה) שכתבנו ע"פ חקירת האגלי טל (פתיחה אות א) בהא דילפינן מלאכת שבת מהמשכן, אם הוא רק ממה שעשו בפועל במלאכת המשכן, או דילפינן כל מלאכה שבאופן רגיל צריכים לעשות כדי לבנות משכן, הגם שבפועל במשכן לא עשו כן, וכגון חרישה וזריעה, שלא היו זורעין וחורשין הסממנים שהיו צריכין למשכן, משום שהיה מצוי בידן. ולפי צד השני י"ל על כל מה שנעשה בנס, להגם שבפועל היה נס, מ"מ אנן ילפינן ממה שהיה ראוי להיעשות בכח"ג, ולא ממה שנעשה בפועל. דלפי זה סגי במה דשכיח ויתכן ומצוי לטעות שיקרא עי"ז מלאכה הנצרכת למשכן, אף אם לא נעשה בפועל].

אך כל זה במלאכת המשכן, אבל במשכן השכינה שבכל נפש ישראל, מלאכת מוחק הוא כדברי המשנה (אבות פ"ד מ"ב) 'הלומד ילד למה הוא דומה, לדין כתובה על ניר חדש. והלומד זקן למה הוא דומה, לדין כתובה על ניר מחוק', ומפרש השפת אמת שהגוף הוא כמו נייר, ונייר מחוק הוא הגוף שנתלכלך בחטאים, שהעבירות מקלקלים את הנייר. כי הגוף בעצם היה מיועד רק לעשות רצון קונו ולשרת את הקב"ה, בלי שום טעויות ומחיקות, שיהיה נייר חלק, אבל ע"י שעושים טעויות ועבירות, הנייר מחוק, שאין הכתב עולה

ואף אם נאמר שעל ידי נס יכלו לזרוע במדבר, וכמ"ש חז"ל שבזמן שהיו בני ישראל במדבר היה המדבר מצמיח בנס, מ"מ יש לדון אם אפשר ללמוד ממעשה נסים, וכיו"ב דנו לענין מלאכת הוצאה שהארון היה נושא את נושאו. ויש שאומרים שלא עשו כן בני ישראל בפועל, אלא הוליכו אתם סממנים מתחילה, רק ילפינן המלאכה משום שבמנהגו של עולם כדי שיהיו סממנים צריך לזרוע, ולא משום שהם עשו כן בפועל [ולא כפשטות משמעות הלשון 'הם' זרעו].

אחת מהמלאכות שיש בדף היומי, הוא מוחק, המוחק מצד עצמו אינו מלאכה, משום דהוי מקלקל או משום דלא הוי צורה של מלאכה כלל, אלא איירי במוחק על מנת לכתוב. וילפינן מהקדשים, שהיו צריכים לסמן מקומו של קרש, קרש שזכה בצפון בצפון וכו', ולפעמים טעו ברישום והיו צריכים למחוק כדי לתקן ולכתוב את מקומו הנכון. וראיתי בספר אחד שהוכיח מכאן דא"א לכתוב בלי טעויות, דאל"כ אין ללמוד מלאכת מוחק מהמשכן, דאולי לא טעו במשכן ולא היו צריכים למחוק, ומגלן דהוי מלאכה [ונאינו דומה לחרישה וזריעה וקצירה ודישה, כי זה חלק הכרחי בתהליך של ייצור הדבר, אף אם לא הצטרכו לעשות כן בפועל במדבר, אבל למחוק זה לא חלק מהתהליך, לא צריכים לטעות ולא למחוק]. אך יש לדחות ההוכחה, כי אין הילפותא של מלאכות שבת ממה שעשו בשבת במשכן, אלא מהמלאכות שנמנעו מלעשותם בשבת לצורך המשכן, וכדכתיב 'אך את שבתותי תשמורו' - למעט שבת ממלאכת המשכן,

תמוהים, וכבר נשתברו הרבה קולמוסין לפרש הכוונה.

וי"ל דשטר הכוונה כמ"ש בספה"ק על הפסוק 'שופטים ושוטרים תתן לך', שהאדם עצמו צריך להיות שוטר על עצמו כנגד יצרו, וידוע מרבוה"ק זי"ע שבדבר שהיצה"ר מנסה להכשילו זהו סימן שאת זה הוא צריך לתקן, במה שהיצר הרע נלחם אתו, בזה הוא צריך להיות שוטר, וזה משום שנעשה רשע מלמעלה, אם משום שהרשיע בזה בגלגול קודם, ואם מסיבות אחרות בשורש נשמתו, וזהו 'הפקד עליו רשע ושטן יעמוד על ימינו', שהשטן עומד על ימינו דייקא, דבמה שמשטין אותו להכשילו ולקלקל אותו בזה, בזה גופא תפקיד האדם להיות שוטר, ועל כן נקט 'ימין' כלומר דעצם הכוונה היא לתקן שיתגבר עליו. וכן הוא ב'הפקד את הלויים', כי הטבע של בן לוי הוא להתקרב לקב"ה, מלשון 'ליוו עליך', א שייכות מיט'ן רבונו של עולם, ומינו אותם דווקא לתפקיד ההפוך מטבעם, לשמור את משמרת המשכן שלא יתקרבו, ולא יבואו לראות כבלע את הקודש, ואכן מצינו שהארון היה מכלה בהם מחמת שלפעמים מרוב תשוקה הם היו תמיד מתקרבים יותר, כי זה היה הנסיון של בני לוי. וכך הוא הסדר בעוה"ז שעל כל אחד לתקן דווקא מה שקשה, מה שהיצר הרע מנסה להכשילו.

וזת הוא המוחק הנצרך בעבודת האדם, שעל ידה הופך להיות נייר חדש וחלק, דייקא על מנת לכתוב 'במקומו' נצי

יפה - שלא נאחז בו הרוחניות כראוי. ובמלאכה זו של כותב ומוחק, קשה ביותר לכתוב בלי טעויות, שהרי 'אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא' (קהלת ז, ט), וכל אחד נולד עם צד של חטא שצריך לתקן, וכאמרם ז"ל (ויק"ר יד, ה וילקוט תהלים נא רמז תשסה) על הפסוק (תהלים נא, ז) 'הן בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אמי', כי כך הקב"ה ברא את האדם, עם חסרון שעליו לתקן, ויש נפילות שצריכים לתקנם ולמוחקם. אבל השפת אמת הוא עצמו מליץ יושר, שמפרש שם במשנה שלעולם שייך בחינת 'הלומד ילד' - כי כל עוד נשמתו בו מיקרי עוד ילד ליום שלאחר כך, והאמרי אמת (ויחי תרס"ז) מביא דבריו שאפילו בימי זקנותו יכול להיות הלומד ילד על ידי שנאחו בהתחדשות, והיינו לא רק על לימוד התורה, אלא על הנייר חלק ונייר מחוק של חטאים ועבירות, כל עוד נשמתו בו יש לו תקנה, שיכול למחוק העבירות ולתקן את נשמתו וגופו שיהיו בבחינת נייר חדש וחלק. כי לכל יהודי יש את הכח להתחדש, ולומר לעצמו איך בין יונג, אני צעיר, אני מתחיל מחדש, אני ילד, לחדש ולהחזיר את הנייר חלק.

והנה בבעל הטורים על הפסוק (א, ט) 'ואתה הפקד את הלויים' - 'הפקד שנים במסורה, 'הפקד את הלויים', ואידך 'הפקד עליו רשע' (תהלים קט, ו), וזה הוא שאמרו 'אין אדם נעשה שוטר מלמטה אלא אם כן נעשה רשע מלמעלה', וזהו הפקד את הלויים שנעשו שוטרים, הפקד עליו רשע'. דהיינו שכל מינוי שנתמנה אדם למטה, נעשה רשע מלמעלה, והדברים

מתודים על האונס, אלא על הרצון שבא אחרי ועל ידי האונס, כי אמנם בהתחלה יש אונס אמיתי בלי שום ספק, אנוסים לעשות כל מיני התנהגויות, אם זה בטבילה, בתפלה במנין, אם זה בדברים אחרים, ואמנם חטא באונס אין צריך כפרה, אבל לענין 'עבר ושנה נעשית לו כהיתר' לא חייב להיות עבר במזיד או עבר בשוגג, אלא אפילו אם עבר באונס, ואף שאין זה כלשון חז"ל 'טעם טעמא דאיסורא', כי קיים בכך מצות ונשמרתם מאד לנפשותיכם, אבל מכל מקום האדם מתרגל למצב הזה ונהנה מכך, וכעין שעוד מקודם החטא כתיב (בראשית ג, ו) 'ותרא האשה' - ראתה דבריו של נחש והנאו לו והאמינתו (רש"י שם מחז"ל), מ'האט שוין געזעהן אז עס געפעלט, מ'האט דאס שוין געשמעקט, עוד לפני האיסור, וכלשון הגמרא (ברכות ה:) 'בתר גנבא גנוב וטעמא טעים'. וכעת שכבר אין אנו בגדר של אונס, צריכים לזכור לקום ולהתעלות, שיהיה ע"מ לכתוב במקומו, עם התחדשות של הלומד ילד, וכמו שבימים אלו מודדים את החום, על כל אחד למדוד את החום של עצמו, מה הוא יכול ומה אינו יכול, ועל האדם לחשב תמיד מחדש לפי מצבו שנמצא בו כעת, לא להרשות לעצמו יותר מן ההכרח [וגם במה שאנוס וקשה בענין אחר, יש לו לזכור תמיד שזה נפילה, ולרצות לחזור ולהתחדש כבראשונה], אם בלבוא לביהמ"ד ואם בדברים אחרים, וכן בהתנזרות מכל פגעי הטכנולוגיה, לחזור ולהישמר מכל הדברים שנשמרו מהם לפני האונס, עם כל הגדרים והסייגים, מה שהיה צריך והיה אונס - היה, אבל כעת זה זמן שזה כבר

שפ"א שבת עה: ואבנ"ז אר"ח סוס"י רט], דבעינן שיהא מוחק על מנת לכתוב 'במקומו', שדייקא איפה שהיצר הרע מסית ורוצה לפתות אותו, דייקא שם תפקיד האדם 'הפקד עליו', שם מינו אותו מן השמים להיות שוטר, בזה האדם צריך ויכול לתקן.

ועומדים אנו בערב שבועות, חג הביכורים, וזה כל הענין והמהות של ראשית ביכורים, ההתחלה, ההתחדשות, ואפשר לבוא תמיד עם כח ההתחדשות, ולומר אני אדם חדש, וכדברי הרמב"ם (פ"ב מהל' תשובה ה"ד) 'כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים', ואז זה מוחק ע"מ לכתוב, כתיבה טובה עד כדי שלא יראו את המחיקה בכלל, תשובה מאהבה, לאהוב את הרבש"ע, להתקשר עם הרבש"ע.

ויש עוד בחינה של התחדשות הנצרכת לנו במיוחד בתקופה הזאת, הרה"ק הרבי מקאצק זי"ע אמר שאינו מפחד מהמחלה, הגם שהמחלה מפריעה לתורה ותפלה ולדברים אחרים, כי המחלה תעבור, אלא הוא מפחד מהפינוק שאחרי המחלה, ממה שמתרגלים. ובזה יש לפרש מה שאומרים בידיו 'על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון', ומקשה השפת אמת (לקוטים ליו"כ) הרי אונס רחמנא פטריה. ואם לא היה אונס, מה מקום יש לידיו זה. ועוד יש להבין, אמאי צרפו וחברו אונס ורצון ביחד באותו על חטא, הרי הודיו של על חטא הינו ארוך ומפורט ויכלו לכתוב באות רי"ש על חטא שחטאנו לפניך ברצון. אלא הענין הוא, שאכן אין

שזה יתחיל ממך, לשמור כדברך, וכמו שאומרים ביה"ר של יו"ט 'ללכת בדרכי ישרים לפניך', ואז גם 'זכה נער את ארחו', שיהיו הבנים ג"כ טובים (ועי' עבר"ד שבועות עמ' צג-צד).

השי"ת יעזור שיהיה באמת גוטע השפעות, שנזכה לתקן ולטהר את הלב, ונוכל לגשת לקבלת התורה קבלה אמיתית, וכמו ששם היה 'בנינו ערבים בעדנו', ערבים מלשון מעורבב ומחובר ביחד, שנוכל אנו בעצמנו לתקן את עצמנו, ולהיות בבחינת הלומד ילד, ולזכות לקבל את התורה עם התחדשות וכהלכתה.

רצון, צריך להישמר יותר מה'פינוק שאחרי המחלה', לדעת לשים את הגבול בין האונס לרצון.

ערב ראש חודש סיון, מתפללים ומבקשים על גוטע קינדער, כולם רוצים בנים טובים, הדרך לזכות לכך הוא כדכתיב 'במה יזכה נער את ארחו' - איך אפשר לזכות לבנים טובים, 'לשמור כדברך' - אם אתה בעצמך תשמור ותלך בדרכים טובים, כי אם רק תשמור שהבנים יהיו טובים, אז גם הבנים ידאגו רק לבנים אחריהם, וכן בני בניהם עד ביאת משיח צדקינו, אלא צריך להיות 'איש ראש לבית אבותיו הוא',

